

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

RAZGOVOR
SA AUTOROM

Mladen Đorđević

Reditelj, scenarista

Filmovi treba da pomere
gledaoca iz udobne pozicije
na koju je navikao

INTERVJU:

Laura Baškevičijene

Direktorka litvanske kolektivne organizacije LATGA

UFUS | AFA

ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Bilten

ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE
Digitalno izdanje

Fotografija sa naslovne:
Radnička klasa ide u pakao, foto Promo

Izdavač:
UFUS AFA ZAŠTITA, Terazije 27/6
11000 Beograd
+381 (0)62 189 11 44
+381 (0)11 624 31 65
office@ufusafazastita.org.rs

I N D E X

Uvodnik	05
Intervju: Laura Baškevičijene	06
Razgovor sa autorom: Mladen Đorđević	11
Savet advokata	15

U V O D N I K

Stefan Gelineo

Direktor UFUS AFA

Reč direktora

Pravična naknada za autore audiovizuelnih dela danas više nije samo pitanje autorskog prava – ona je pitanje opstanka filmskog stvaralaštva. U vremenu ubrzanog tehnološkog razvoja, način na koji publika gleda filmove i serije promenio se više nego ikada ranije. Televizijsko emitovanje više nije jedini put do gledalaca. Audiovizuelna dela danas su dostupna na desetinama različitih platformi, servisa i digitalnih kanala, često istovremeno i u više država.

Takav razvoj tehnologije doneo je publici veću dostupnost sadržaja, ali je autorima istovremeno otvorio nova pitanja zaštite njihovih prava. Svako novo iskorišćavanje dela stvara novu vrednost. Ta vrednost ne bi smela da ostane isključivo u rukama onih koji sadržaj distribuiraju i komercijalno eksploatišu. Ona mora biti podeljena sa autorima bez kojih tih dela ne bi ni bilo.

Pravična naknada nije privilegija niti dodatni benefit. Ona predstavlja priznanje da autorsko delo ima trajnu

ekonomsku vrednost i nakon završetka procesa stvaranja. Kao što svaki drugi učesnik u lancu eksploatacije ostvaruje prihod od korišćenja audiovizuelnih dela, tako i autor mora imati pravo da učestvuje u toj vrednosti.

Digitalno okruženje je postalo toliko složeno da efikasna zaštita autorskih prava više nije moguća bez sistema kolektivnog ostvarivanja prava i zakonskih mehanizama koji garantuju pravičnu naknadu. Upravo zato kolektivne organizacije imaju sve značajniju ulogu u savremenom autorskompravnom sistemu.

Dok su brojne evropske države poslednjih godina uskladile svoje propise sa razvojem digitalnog tržišta i autorima obezbedile pravo na pravičnu naknadu za različite oblike iskorišćavanja njihovih dela, Srbija i dalje zaostaje za tim procesima. Zbog toga srpski autori ostaju uskraćeni za prihode koji proizlaze iz korišćenja njihovih dela, dok vrednost koju ta dela stvaraju nastavlja da raste. Što se duže odlaže usvajanje savremenih zakonskih rešenja, to je veći jaz između Srbije i evropskih standarda zaštite autorskih prava, a šteta za domaće stvaraoce postaje sve veća.

UFUS AFA će zato nastaviti da se zalaže za usvajanje savremenih zakonskih rešenja koja će obezbediti pravičnu naknadu za sve oblike korišćenja audiovizuelnih dela. To nije samo borba za interese filmskih autora. To je borba za održivost domaće kinematografije, za podsticanje novog stvaralaštva i za društvo koje razume da kultura ima svoju vrednost, a da svaki autor ima pravo da za svoj rad bude pravično nagrađen.

INTERVJU**Laura Baškevičijene**

Direktorka litvanske kolektivne organizacije LATGA

U uslovima sve većih ekonomskih pritisaka, organizacije za kolektivno ostvarivanje prava moraju još odlučnije da štite vrednost kreativnog rada i obezbede autorima pravičnu naknadu

Litvanska organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskih prava LATGA zastupa više od 7.500 autora iz različitih kreativnih oblasti – muzike, književnosti, audiovizuelne i likovne umetnosti, kao i pozorišta.

U razgovoru za Bilten UFUS AFA, direktorka organizacije Laura Baškevičijene (Baškevičienė) govori o položaju audiovizuelnih autora u Litvaniji i Evropi, izazovima koje donose veštačka inteligencija i striming platforme, kao i o značaju međunarodne saradnje kolektivnih organizacija u obezbeđivanju pravične naknade autorima. Posebno ističe da tehnološki razvoj mora da bude u službi stvaralaca i da autorsko pravo mora da prati promene koje oblikuju savremeno digitalno društvo.

LATGA predstavlja autore iz mnogih kreativnih oblasti. Koji su specifični izazovi u kolektivnom ostvarivanju autorskih prava audiovizuelnih autora u poređenju sa drugim umetničkim oblastima?

LATGA predstavlja autore iz širokog spektra kreativnih oblasti, uključujući muziku, književnost, likovnu umetnost, dramska i audiovizuelna dela. Svaki repertoar ima svoje specifičnosti, ali audiovizuelna dela donose sa sobom posebne pravne i praktične izazove.

Pre svega, kolektivno ostvarivanje prava audiovizuelnih autora relativno je nova oblast. Organizacije za kolektivno ostvarivanje muzičkih prava izdaju dozvole i raspodeljuju

„Mnoge kompanije i dalje naknade za autorska prava posmatraju kao trošak koji treba svesti na minimum, umesto kao naknadu ljudima koji stvaraju filmove, muziku i druga dela koja njihovim uslugama daju dodatnu vrednost.“

tantijeme već decenijama, dok je kolektivno ostvarivanje prava audiovizuelnih autora u većini zemalja počelo mnogo kasnije. LATGA zastupa audiovizuelne autore od 2005. godine, petnaest godina nakon osnivanja organizacije. U poređenju sa muzičkim sektorom, i pravni okvir i tržišna praksa još uvek se razvijaju, a i usklađenost međunarodnih zakona je znatno niža.

Dodatni izazov predstavlja činjenica da su audiovizuelna dela rezultat kolektivnog stvaralačkog rada. Jedan film ili televizijska serija mogu imati veliki broj kreativnih saradnika. LATGA zastupa kompozitore, scenariste, reditelje, direktore fotografije i scenografe. Čak se i pitanje ko se zakonski smatra koautorom razlikuje od države do države. U pojedinim pravnim sistemima koautorima se smatraju samo reditelj i scenarista, dok druge zemlje, uključujući Litvaniju, priznaju i dodatne kategorije autora. To čini međunarodno ostvarivanje prava znatno složenijim nego što se često misli.

Posebnu specifičnost predstavlja i uloga producenta. U mnogim zemljama, uključujući Litvaniju, zakon polazi od pretpostavke da autori audiovizuelnih dela prenose prava iskorišćavanja na producenta. Zbog toga televizijske kuće, striming platforme i drugi korisnici licence uglavnom pribavljaju od producenata, a ne direktno od autora. To znači da uloga organizacija za kolektivno ostvarivanje prava često nije izdavanje licenci za isključiva prava, već obezbeđivanje da autori ostvare neotuđivo pravo na naknadu ili zakonom propisanu pravičnu naknadu.

Konačno, filmovi i televizijski programi redovno prelaze državne granice, dok autorsko pravo ostaje ograničeno teritorijalno. Zemlje se razlikuju po pitanju autorstva, nosilaca prava, pretpostavke prenosa prava, prava producenata i prava autora na naknadu. Sve te razlike dodatno otežavaju identifikaciju nosilaca prava, izdavanje licenci i raspodelu tantijema.

S druge strane, objedinjavanje različitih repertoara u okviru jedne organizacije ima svoje prednosti. Mnogi autori stvaraju u više oblasti. Kompozitor može pisati i pesme i filmsku muziku, dok pisac može biti autor romana i filmskih scenarija. Kada jedna organizacija upravlja svim tim pravima, postupak je jednostavniji i efikasniji za same autore.

Koji su danas glavni izvori prihoda od tantijema za litvanske filmske i televizijske autore? Da li su se oni promenili poslednjih godina?

Glavni izvori prihoda litvanskih audiovizuelnih autora danas su naknade za kablovsko reemitovanje i naknade po osnovu privatnog kopiranja. Razvojem tehnologije pojedini izvori prihoda, poput iznajmljivanja video sadržaja, nestali su, ali su se pojavili novi.

Velika promena dogodila se 2022. godine, kada je litvansko zakonodavstvo audiovizuelnim autorima koje zastupaju organizacije za kolektivno ostvarivanje prava priznalo neotuđivo pravo na naknadu za korišćenje njihovih dela.

“Potrebna su nam jasna pravila, efikasni sistemi licenciranja i mehanizmi pravične naknade koji će omogućiti održivost i razvoj kreativnih profesija.”

To je omogućilo da LATGA zaključi ugovor sa litvanskim javnim servisom koji obuhvata televizijsko emitovanje i njegov besplatni video na zahtev (VOD) servis. Od 2025. godine počeli smo da prikupljamo naknade i za javno saopštavanje televizijskih programa u hotelskim sobama. Pre toga ovu vrstu naknade ostvarivali su isključivo muzički autori.

Navike publike neprestano se menjaju. Sve više ljudi audiovizuelne sadržaje prati putem servisa na zahtev i striming platformi, umesto kroz tradicionalno linearno emitovanje. Iako ovi servisi još uvek nisu značajan izvor prihoda za litvanske audiovizuelne autore, očekujemo da će njihov značaj rasti u budućnosti.

Kako se LATGA prilagodila brzom razvoju digitalnih medija i striming platformi?

Razvoj striming servisa doneo je nove izazove za organizacije za kolektivno ostvarivanje prava. Danas se suočavamo sa ogromnim količinama podataka o korišćenju dela, zbog čega su ulaganja u tehnologiju i stručna znanja postala neophodna. Takođe pregovarano sa globalnim tehnološkim kompanijama čiji su resursi daleko veći od naših.

LATGA kontinuirano ulaže u informaciona rešenja koja nam omogućavaju efikasniju obradu podataka i veću preciznost i brzinu raspodele tantijema. Istovremeno smo prilagodili svoje modele licenciranja i pregovaranja, a intenzivnije sarađujemo i sa drugim organizacijama za kolektivno ostvarivanje prava kako bismo razvijali zajedničke alate i razmenjivali najbolja rešenja.

Veštačka inteligencija sve više učestvuje u filmskoj produkciji, od razvoja scenarija do postprodukcije. Kako LATGA vidi njen uticaj na prava audiovizuelnih autora?

Filmska produkcija je dugotrajan i zahtevan proces koji podrazumeva kreativnost, vreme i značajna ulaganja. Veštačka inteligencija može biti dragocen alat koji autorima pomaže da razvijaju ideje, unaprede kreativni proces i smanje troškove produkcije. Smatramo da AI treba da bude podrška ljudskoj kreativnosti, a ne njena zamena.

Istovremeno, AI otvara ključna pitanja autorskog prava i ekonomskog položaja autora. Mnogi generativni sistemi veštačke inteligencije obučavani su na autorskim delima bez dozvole nosilaca prava. Smatramo da autori moraju imati pravo da odluče da li će njihova dela biti korišćena za obuku AI sistema i, ukoliko se koriste, da za to dobiju pravičnu naknadu.

Postoji i veći problem. Najnovija istraživanja pokazuju da bi autori mogli izgubiti značajan deo svojih prihoda ako sadržaji koje generiše veštačka inteligencija budu sve više konkurisali delima koja stvaraju ljudi. Zato su nam potrebna jasna pravila, efikasni sistemi licenciranja i mehanizmi pravične naknade koji će omogućiti održivost i razvoj kreativnih profesija.

Zbog toga podržavamo umeren pristup koji podstiče inovacije, ali istovremeno obezbeđuje transparentnost, saglasnost autora i pravičnu naknadu. Autorsko pravo se kroz istoriju prilagođavalo tehnološkim promenama i nema razloga da sa veštačkom inteligencijom bude drugačije.

„AI treba da bude podrška ljudskoj kreativnosti, a ne njena zamena.“

Mnoge zemlje trenutno menjaju svoje zakonodavstvo kako bi odgovorile na tehnološke promene. Da li u Litvaniji postoje neke zakonodavne inicijative koje bi dodatno ojačale položaj autora? Kako ocenjujete nivo zaštite autorskih prava u Litvaniji u poređenju sa drugim evropskim zemljama?

Smatram da litvanski autori danas uživaju visok nivo zaštite autorskih prava, uporediv sa ostalim državama članicama Evropske unije. Naš pravni okvir u potpunosti je usklađen sa zakonodavstvom EU, a posebno važan korak predstavljala je primena Direktive o autorskom pravu na jedinstvenom digitalnom tržištu.

Za razliku od zemalja poput Nemačke i Francuske, Litvanija nema tradiciju kolektivnih ugovora u audiovizuelnom sektoru. Kako bi se obezbedilo ostvarivanje načela odgovarajuće i srazmerne naknade iz člana 18 pomenute Direktive, litvanski zakonodavac uveo je neotuđivo pravo na naknadu za audiovizuelne autore koje svoje pravo ostvaruju preko kolektivnih organizacija. Sa pravnog stanovišta položaj autora je snažan. Međutim, najveći izazov danas predstavlja efikasna primena postojećih prava. Dobri zakoni su neophodni, ali samo ako se dosledno primenjuju u praksi. Mnoga savremena pitanja autorskog prava ne mogu se rešavati samo na nacionalnom nivou. Veštačka inteligencija je dobar primer, jer AI sistemi i digitalne usluge funkcionišu preko državnih granica. Kroz rad u GESAC-u (The European Grouping of Societies of Authors and Composers), gde sam član Upravnog odbora, LATGA doprinosi jačanju evropske

politike autorskog prava u interesu autora. Za organizacije naše veličine saradnja kroz evropske mreže često je najefikasniji način da se naš glas čuje.

Smatrate li da je javnost dovoljno svesna značaja zaštite autorskih prava?

Vidi se napredak u poslednjih nekoliko godina, ali mislim da smo još daleko od željenog nivoa svesti. To se ne odnosi samo na širu javnost, već i na mnoge privredne subjekte koji koriste kreativne sadržaje i autorska dela.

Nedavno istraživanje u Litvaniji pokazalo je da četiri od deset građana povremeno pristupaju nelegalnim internet sadržajima, dok svaki četvrti to čini redovno. Najčešće piratizovani sadržaji su filmovi, televizijske serije i muzika, a oko četvrtine ispitanika izjavilo je da ne mogu lako da razlikuju legalne od nelegalnih izvora. To pokazuje da je edukacija jednako važna kao i sprovođenje zakona.

Istovremeno, mnoge kompanije i dalje naknade za autorska prava posmatraju kao trošak koji treba svesti na minimum, umesto kao naknadu ljudima koji stvaraju filmove, muziku i druga dela koja njihovim uslugama daju dodatnu vrednost. U uslovima sve većih ekonomskih pritisaka, organizacije za kolektivno ostvarivanje prava moraju još odlučnije da štite vrednost kreativnog rada i obezbede autorima pravičnu naknadu.

Zato je edukacija jedan od naših prioriteta. Pored izdavanja licenci i raspodele tantijema, redovno organizujemo javne tribine, radionice i kampanje za podizanje svesti,

“Litvanski autori danas uživaju visok nivo zaštite autorskih prava. Naš pravni okvir u potpunosti je usklađen sa zakonodavstvom EU, a posebno važan korak predstavljala je primena Direktive o autorskom pravu na jedinstvenom digitalnom tržištu.”

„Edukacija je jednako važna kao i sprovođenje zakona.“

a kroz naš podkast na pristupačan način objašnjavamo pitanja autorskog prava, govorimo o aktuelnim izazovima i podstičemo šire razumevanje značaja kreativnog rada.

Koliko je međunarodna saradnja organizacija za kolektivno ostvarivanje prava važna za obezbeđivanje pravične naknade autorima imajući u vidu da njihova autorska dela odavno prelaze nacionalne okvire?

Međunarodna saradnja je od suštinskog značaja. LATGA sarađuje sa srodnim organizacijama širom sveta kroz ugovore o uzajamnom zastupanju, kao i kroz organizacije CISAC, GESAC i SAA. Posebno nam je zadovoljstvo što smo potpisali ugovor o uzajamnom zastupanju sa UFUS AFA, čime smo dodatno ojačali saradnju naših organizacija u korist audiovizuelnih autora u Litvaniji i Srbiji.

Međutim, međunarodna saradnja znači mnogo više od prikupljanja i raspodele tantijema. Ona omogućava razvoj zajedničkih standarda, razmenu dobre prakse, usaglašeno zastupanje interesa autora i razvoj zajedničkih alata koji unapređuju upravljanje pravima. Međunarodni sistemi poput CISAC-ovih baza IPI i IDA omogućavaju precizniju identifikaciju autora i dela, čime prekogranična raspodela tantijema postaje brža i pouzdanija.

Zajedničkim delovanjem organizacije za kolektivno ostvarivanje prava nalaze se u mnogo boljoj poziciji da štite prava autora, da odgovore na nove tehnološke izazove i obezbede da autori dobiju pravičnu naknadu bez obzira na to gde se njihova dela koriste.

Iz Vaše perspektive, koji će biti najveći izazovi za evropske audiovizuelne autore u narednoj deceniji i kakvu ulogu organizacije za kolektivno ostvarivanje prava treba da imaju u njihovom rešavanju?

Smatram da će najveći izazov biti obezbediti da tehnološke inovacije otvore nove mogućnosti za autore, umesto da dodatno uvećavaju vrednost malog broja globalnih tehnoloških kompanija.

Veštačka inteligencija, striming servisi, prekogranične digitalne usluge i poslovni modeli koji se smenjuju velikom brzinom iz korena menjaju način na koji kreativna dela nastaju, distribuiraju se i ostvaruju prihode. Autorsko pravo mora da prati te promene, uz očuvanje osnovnog principa da autori dobiju pravičan deo naknade koju njihova dela ostvaruju, bez obzira na način na koji dolaze do publike.

Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava imaju veoma važnu ulogu u tom procesu. Moramo da se borimo za pravične modele licenciranja, prikupljanja i raspodele tantijema, da zastupamo ujednačene politike u oblasti autorskog prava i omogućimo snažan i jedinstven glas autora u kreiranju javnih politika. Samo zajedničkim delovanjem možemo obezbediti da kreativni rad i u digitalnom dobu bude prepoznat i pravično nagrađen.

“U poređenju sa muzičkim sektorom, i pravni okvir i tržišna praksa audiovizuelnog sektora još uvek se razvijaju, a i usklađenost međunarodnih zakona je znatno niža.”

RAZGOVOR SA AUTOROM

Foto: Norman Wong

Mladen Đorđević

Reditelj, scenarista

Filmovi treba da pomere gledaoca iz udobne pozicije na koju je navikao

Mladen Đorđević, reditelj i scenarista hvaljenih filmova kao što su “Život i smrt porno bande”, “Sumrak u bečkom haustoru”, “Radnička klasa ide u pakao”, izgradio je prepoznatljiv autorski rukopis, usmeren ka ljudima sa društvene margine i temama koje retko dospevaju u središte pažnje. Njegovi filmovi redovno izazivaju snažne reakcije publike i kritike, a prikazivani su i nagrađivani na brojnim domaćim i međunarodnim festivalima.

Premijeru čeka njegov poslednji snimljeni film “Ljubavna soba”, čija je radnja smeštena u prostor za bračne posete u zatvoru, ali se zapravo bavi mnogo širom temom – mogućnošću ljubavi i bliskosti u svetu obeleženom strahom, otuđenjem i nesigurnošću.

U razgovoru za Bilten UFUS AFA Mladen Đorđević govori o svojim junacima, odnosu dokumentarnog i igranog filma, položaju autorskog filma danas, izazovima koje donose veštačka inteligencija i digitalno doba, ali i o značaju zaštite autorskih prava filmskih stvaralaca.

Gotovo svi Vaši filmovi bave se ljudima koji žive na marginama društva, autsajderima. Šta Vas iznova vraća tim junacima i njihovim pričama? Da li smatrate da se o društvu najbolje može govoriti upravo kroz sudbine onih ljudi koji nisu “mejnstrim”?

Mislim da jedno društvo najbolje sagledavaju oni sa periferije društva. Oni su deo društva, a opet skrajnuti su, pa imaju bolju distancu, jasniji pogled. Margina omogućava izvesnu slobodu, nezavisnost od mejnstrima. Međutim, danas, pošto živimo četvrtu industrijsku revoluciju i ne nalazimo se više u analognoj već u digitalnoj sferi, razlika između centra i periferije se sve više gubi. U digitalnom prostoru istovremeno postoji puno malih centara. Klasična hijerarhija u obliku piramide ili falusa, na čijem vrhu je glavni centar se urušava i sada imamo situaciju paralelnog egzistiranja mnogih centara moći. U digitalnom prostoru svako od nas može biti i jeste centar moći, tako da relacija centar - periferija postaje besmislena jer prostorna udaljenost i fizička snaga gube važnost.

“Savremeni srpski autorski film se, uprkos mršavom i neredovnom finansiranju, sve bolje kotira na savremenoj svetskoj festivalskoj sceni. Medjutim, van te sfere je gotovo neprimetan. To je problem većine svetske arthouse filmske scene.”

U Vašim filmovima i prostor igra važnu ulogu (napuštene fabrike, periferije, oronuli stanovi, improvizovana naselja). Kako birate ambijente i šta oni govore o likovima?

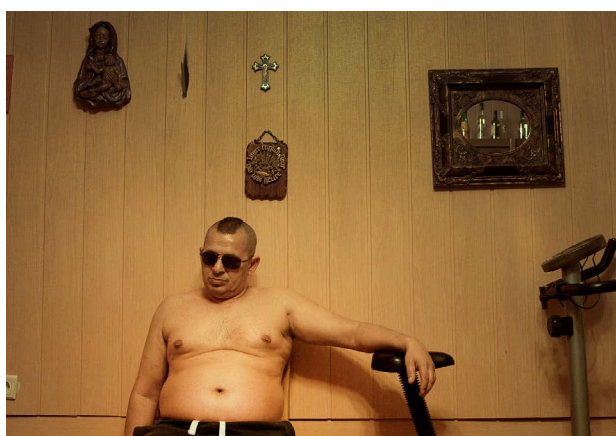
Volim devastirane prostore. Još kao srednjoškolca privlačile su me, u vizuelnom smislu, ruševine, autootpadi, djubrišta... Još uvek mi je u mislima Bodlerova rečenica “Draža mi je hrpa djubreta nego sav sjaj Pariza.”

Takvi prostori su prirodna staništa mojih junaka. Oni govore o propadljivosti ljudske tvorevine i imaju vizuelnu dinamiku koja je pogodna za film - kinestetična je.

Da li sebe doživljavate kao društveno angažovanog autora ili pre svega kao pripovedača kojeg privlače pomalo ekstremne ljudske sudbine?

Pre bih rekao ovo drugo. Ne volim angažovanu umetnost. Medjutim, sociopolitički angažovana umetnost je danas poželjna i dominantna u festivalsko fondovskoj sferi. Da

nije tako državni evropski fondovi ne bi finansirali filmove. Filmovi im ne bi bili korisni. Savremeni festivalski filmovi su često sredstva propagande koja služe za pomoć političkih ideja koje su u interesu globalnih centara moći. Zapravo su scenografija za festivale koji svoje postojanje, odnosno finansiranje obezbeđuju zahvaljujući političkoj korektnosti i korisnosti, kao platforme za političku propagandu. Zato se uzvišeno i metafizičko u filmskoj umetnosti, kao i samo oslobađanje, sve više gube.

Sumrak u bečkom haustoru, foto:Promo

“Imam utisak da se festivalski film, tzv. autorski film vrlo birokratizovao i da ne voli mnogo talasanje i suštinsku provokaciju.”

Kao autor koji je ostvario zapažene i igrane i dokumentarne filmove, kako vidite odnos ova dva filmska roda danas? Da li dokumentarni film ima određene prednosti kada je reč o tumačenju savremenog društva?

Ne pravim razliku između dokumentarnog i igranog filma. Za mene je film film. Kada pogledate festivalske selekcije najuglednijih festivala vidite da su dokumentarni i igrani film prilično izjednačeni. Istina je da često dokumentarni filmovi umeju da budu uzbudljiviji od igranih. Ali postoji opasnost da vrednost dokumenta stvarnosti, koju svako umetničko delo ima, nadjača transcendentno i imaginarno u umetnosti, što je proces koji je zapravo u toku.

Nedavno ste završili film “Ljubavna soba” čija je radnja smeštena u zatvor, tačnije u prostorije u kojima je zatvoreniciima dozvoljeno da imaju intimne odnose sa bračnim i vanbračnim partnerima. Da li je ovaj film priča o ljubavi, o slobodi, o ljudskoj potrebi da se sačuva dostojanstvo čak i u zatvorskim uslovima....?

Moj novi film se bavi temom ljubavi u savremenom svetu. Ljudi kao da se plaše da vole. Ljubav je osujećena, napadnuta sa svih strana. To je zato što su ljudi danas uplašeni. Preti im se ratovima, povećanjem cena, imigrantima, zagađivanjem životne sredine, raznim

Radnička klasa ide u pakao, foto:Promo

nestabilnostima. Zato ljudi okreću glavu od sebe, prestaju da oslušuju svoje najdublje i najsuptilnije potrebe. Odlaze u nešto što je veće od njih jer se osećaju sigurnije. Zato su žrtve potrošačkog mentaliteta, fanatizma, estradnog tradicionalizma, neoliberalizma ...

Da li je (i koliko) danas teško snimati autorski film koji nije prilagođen tržišnim očekivanjima, već insistira na provokativnim temama i autentičnom filmskom jeziku?

Nisu samo problem tržišna očekivanja već i fondovsko-festivalski poredak. Imam utisak da se festivalski film, tzv. autorski film vrlo birokratizovao i da ne voli mnogo talasanje i suštinsku provokaciju. To je, čini mi se, do duha savremene Evrope, koja se u strahu zatvorila u mehur i izbegava svako suštinsko preispitivanje, subverziju. Savremeni festivalski filmovi su sve više projekti koje

Radnička klasa ide u pakao, foto:Promo

će uskoro moći da stvori i veštačka inteligencija. Pojava veštačke inteligencije u sferi umetnosti, pojava zbog koje mnogi umetnici protestuju i plaše se nije nikakvo iznenađenje, ništa nametnuto, već prirodno ishodište već odavno dehumanizovane umetnosti i kulture.

Kakvo mesto, po Vašem mišljenju, danas zauzima srpski autorski film na evropskoj filmskoj sceni? Šta Vam iskustvo sa stranih festivala govori – da li svetska publika ima neka očekivanja od srpskog, odnosno balkanskog filma?

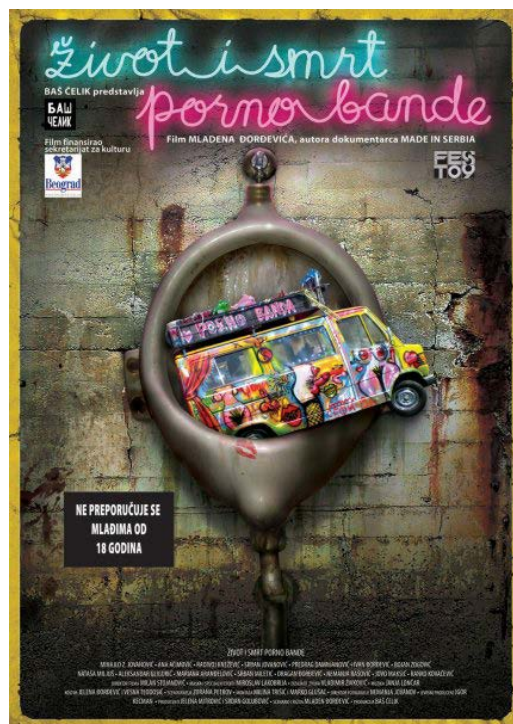
Savremeni srpski autorski film se, uprkos mršavom i neredovnom finansiranju, sve bolje kotira na svetskoj festivalskoj sceni. Međutim, van te sfere je gotovo neprimetan. To je problem većine svetske arthouse filmske scene. Filmovi imaju slab društveni impakt jer je autore cenzurisao i ukrotio fondovsko-festivalski birokratski poredak.

Kao reditelj i scenarista, šta smatrate svojom najvećom odgovornošću prema publici – da je zabavite, uznemirite, podstaknete na razmišljanje ili nešto četvrto?

Voleo bih da moji filmovi čine sve to što ste naveli. Volim filmove koji umeju da pomere gledaoca iz udobne pozicije na koju je navikao. Mislim da je potrebno da u savremenoj kinematografiji postoji prostor i za neprijatna, uznemirujuća dela koja otkrivaju naličje društva u kome živimo. Postojanje takvih umetničkih dela svedoči o snazi i širini jedne kulture.

Kao autor koji svoje filmove plasira i na međunarodnom tržištu, kako gledate na položaj filmskih autora u Srbiji kada je reč o ostvarivanju autorskih prava i pravičnoj naknadi? Koliko je važno da autori imaju snažne organizacije kolektivne zaštite koje će štititi njihove interese?

Situacija je sve bolja zahvaljujući UFUS AFA ZAŠTITI. Pogotovo sam zadovoljan postojanjem podrške socijalno ugroženim članovima koju ova organizacija nudi. Zaštita naših prava bi trebalo da se prenese i u područje interneta i veštačke inteligencije gde smo još uvek nezaštićeni.

“Moj novi film se bavi temom ljubavi u savremenom svetu. Ljudi kao da se plaše da vole. Ljubav je osujećena, napadnuta sa svih strana.”

Život i smrt porno bande, foto: Promo

SAVET ADVOKATA

Stevan Pajović*Kancelarija "T-S Legal"*

Pravo na umnožavanje u poslovanju UGC platformi i telekomunikacionih operatora

Uvod: Novi vidovi eksploatacije i neophodnost adekvatne zaštite

Tehnološki napredak iz korena je promenio oblike u kojima se filmska i druga audiovizuelna dela plasiraju javnosti. Nekadašnja vezanost reprodukcije za fizičke nosače zamenjena je kompjuterskim serverima i mrežnim sistemima za skladištenje podataka. U takvim okolnostima, pravo na umnožavanje iz člana 20. Zakona o autorskom i srodnim pravima (ZASP) dobilo je potpuno novu ulogu. Da bi se ova situacija adekvatno rešila u korist nosilaca prava, neophodno je da se u sistem kolektivne zaštite obavezno uključi i ovo specifično ovlašćenje kada ga vrše internet platforme za deljenje sadržaja i telekomunikacioni operatori koji pružaju mrežne usluge snimanja (nPVR). Samo se obuhvatanjem ovih savremenih oblika korišćenja u okviru kolektivnog ostvarivanja prava može uspostaviti pravična ravnoteža na tržištu i stvaraocima obezbediti

garantovana naknada za obimno digitalno korišćenje njihovih radova.

Platforme za razmenu video-sadržaja (VOSP/UGC): Od "tehničkog posrednika" do komercijalnog korisnika

Platforme poput YouTube-a ili Dailymotion-a često nastoje da svoj pravni položaj definišu kao puko pružanje tehničke infrastrukture za materijale koje otpremaju treća lica. Međutim, analiza njihovog stvarnog funkcionisanja ukazuje na sledeće ključne elemente:

- **Neposredno vršenje radnje umnožavanja:** Svako postavljanje video-fajla pokreće automatske procese platforme koji obuhvataju formatiranje, kompresiju i trajno beleženje sadržaja u memoriji njenih računarskih sistema. Reč je o materijalnoj i nesumnjivoj radnji umnožavanja.
- **Komercijalni efekti i monetizacija:** Platforme aktivno upravljaju sadržajem kroz indeksiranje, algoritamsko preporučivanje i plasiranje oglasnih poruka. Time se neovlašćeno umnožena autorska dela direktno stavljaju u funkciju ostvarivanja značajnih ekonomskih prihoda.

Nemogućnost primene izuzetka od prava na umnožavanje (član 48. ZASP-a)

Odredbe koje pod određenim uslovima dopuštaju privremeno umnožavanje bez odobrenja autora ne mogu se primeniti na poslovne modele ovih platformi:

1. **Trajnost skladištenja:** Pohranjivanje snimaka na serverima ima sistemski i trajan karakter, te ne predstavlja kratkotrajni ili slučajni tehnički proces.
2. **Odsustvo zakonitog osnova:** Budući da korisnici najčešće nemaju pribavljena prava za postavljanje filmskih dela, sama radnja umnožavanja ne služi omogućavanju zakonitog korišćenja, već produbljuje protivpravnost daljeg saopštavanja.
3. **Zaseban ekonomski značaj:** Generisanje oglasnog prihoda i prikupljanje korisničkih podataka direktno potvrđuju da komercijalna dimenzija ovog umnožavanja ne može biti zanemarena.

Mrežni snimači (nPVR / Cloud PVR): Umnožavanje u infrastrukturi operatora

Uporedo sa internet platformama, i telekomunikacioni operatori obogaćuju svoju ponudu uslugama koje pretplatnicima omogućavaju odloženo gledanje ili snimanje programa.

Sa tehničkog i pravnog stanovišta, nPVR usluga se oslanja na to da sam operator vrši kontinuirano beleženje i smeštanje televizijskog signala u elektronsku memoriju svojih cloud servera ili distribuiranih uređaja. Za razliku

od čistog pružanja pristupa delu, ovde je težište primarno na samom aktu fizičkog beleženja i reprodukovanja, što spada pod domen primene člana 20. ZASP-a.

Zašto je kolektivna zaštita jedino delotvorno rešenje?

Nijedan filmski autor pojedinačno ne raspolaže resursima koji bi mu omogućili stalni nadzor nad milionima naslova koji se svakodnevno saopštavaju javnosti na platformama za deljenje sadržaja i u sistemima operatora. Pojedinačni zahtevi za uklanjanje neovlašćeno postavljenog materijala daju samo privremene rezultate, jer se isti sadržaji ubrzo ponovo pojavljuju pod drugim nazivima.

Uvođenje kolektivnog ostvarivanja ovog prava pruža održiv mehanizam za obe strane:

- **Za korisnike (platforme i operatore):** Omogućava se zakonit i jednostavan model poslovanja po principu „sve na jednom mestu“ (One-Stop Shop). Zaključenjem jedinstvenog ugovora sa organizacijom, oni legalizuju upotrebu celokupnog filmskog repertoara i otklanjaju rizik od pojedinačnih tužbi.

- **Za autore:** Osigurava se delotvorna kontrola i redovni priliv naknade koja odražava stvarni obim eksploatacije njihovog rada u digitalnom okruženju. Zaključak

Priznavanje i obuhvatanje radnji umnožavanja koje vrše platforme za deljenje sadržaja i operatori kroz kolektivnu zaštitu predstavlja neophodan odgovor na savremene oblike eksploatacije. Time se obezbeđuje adekvatna valorizacija autorskog rada i trajna stabilnost domaće kinematografije.

Made in Serbia, foto:Promo

Bilten
ORGANIZACIJE FILMSKIH AUTORA SRBIJE

UFUS | AFA
ORGANIZACIJA FILMSKIH AUTORA SRBIJE

Pratite nas na
društvenim mrežama:

www.ufusafazastita.org.rs